
MAAISELHOOP OF BROEIHOOP?

tekst en foto's Daan van der Elskan

Het huidige beheer van veel natuurgebieden in de Vechtplassen bestaat uit het verschralen van de terreinen om zo de botanische waarden van het gebied te behouden en te versterken. Bij Natuurmonumenten rees de vraag of de maaiselhopen die achterblijven na het maaien geschikt zijn voor de eiafzet van ringslangen. Van juni tot november van 2008 werd er door derdejaars student natuurbeheer Daan van der Elskan in twee terreinen van Natuurmonumenten een onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van geschikte eiafzet-plekken voor ringslangen.

Habitat-eisen

De ringslang stelt drie eisen aan een geschikt habitat. Dat zijn een plek om te foerageren, om te overwinteren en een plek om de eieren af te zetten. Voor het succesvol uitkomen van de eieren is de ringslang afhankelijk van hopen organisch materiaal waar broei in plaats vindt. Mestvaalten, bladerhopen en rottend hout zijn enkele voorbeelden hiervan. Vanaf juni zetten de ringslangen hun eieren af in geschikte hopen waarna ze aan hun lot worden overgelaten. De eieren hebben volgens de literatuur vervolgens een temperatuur van 26 tot 31 graden Celsius nodig om uit te komen. Bij 28 graden duurt het 6 weken voordat de eieren uitkomen, bij 26 graden twee weken langer.

Maaiselhopen

Potentiële broeihopen in de onderzoeksgebieden, het Hol en de Suikerpot, werden in kaart gebracht. Uit botanisch oogpunt en vanwege de vroegste maaidatum van 15 juni wordt hier meestal pas laat

in Juni gemaaid. De maaiselhopen in de Suikerpot werden pas begin juli opgeworpen. De eerste temperatuurverhoging in een van de hopen hier werd pas op 9 juli gemeten. Op dat moment was de temperatuur in de hoop 68 graden Celsius. Op 7 augustus was de temperatuur nog steeds 40 graden Celsius. Een andere maaisel hoop was op 9 juli 32,5 graden Celsius, maar na een maand was de temperatuur alweer gezakt tot ruim onder de 26 graden Celsius.

In het Hol werden de hopen nog later aangelegd vanwege de zeer hoge botanische waarde van dit gebied en de moeilijke begaanbaarheid van het terrein. Op 19 augustus, twee maanden na de eiafzet periode van ringslangen, werd hier pas de eerste broei geconstateerd. Op 4 september was de temperatuur echter alweer gezakt tot 23,5 graden Celsius. Van de ruim dertig gemeten maaiselhopen in de twee gebieden voldeed er slechts één aan de temperatuurcriteria voor een goede broei hoop. Deze maaisel hoop had gedurende 8 weken een temperatuur van minstens 26 graden Celsius. In

pollen pluimzegge en rottend hout bleef de temperatuur bij alle metingen onder de buitentemperatuur, met 22,7 graden als hoogste temperatuur.

Geen broei toch succes

Ook zijn er metingen gedaan in twee broeihopen buiten het onderzoeksgebied. Twee hopen langs het IJmeer ten noorden van Amsterdam brengen al jaren

Omzetten van broeihopen is KEIhard werken (foto links) en de vondst van eieren bij Waternet in Loenen aan de Vecht.

succesvol juveniele ringslangen voort. Ondanks dat er tijdens deze metingen geen temperatuur boven de buitentemperatuur werd gemeten, en er dus geen sprake was van broei, werden er ook dit jaar weer 81 eieren gevonden, die ook waren uitgekomen. Ook bij metingen in het Oostvaardersveld door Jeroen Reinhold werd broedsucces vastgesteld met temperaturen onder de vaak genoemde 26 graden celsius.

Aangezien de temperatuur dus blijkbaar geen uitsluitsel kan geven over de geschiktheid van een broeihoop, werden de hopen in de onderzoeksgebieden omgezet, om te kijken of er resten van eieren konden worden gevonden. Slechts acht eieren werden hierbij gevonden waarvan niet meer was te constateren of deze waren uitgekomen. Voor twee prachtig ringslangenhabitats als de Suikerpot en het Hol is dit een hele magere score. Tijdens een bezoek aan de Loenderveense Plas van Waternet, een aangrenzend en enigszins gelijkend terrein, werden bij het omzetten van een broeihoop 291 eieren gevonden.

Incompleet habitat

De onderzoeksgebieden voldeden dus aan zeker twee van de drie habitat-eisen van de ringslang. Tijdens het onderzoek werden regelmatig bruine kikkers en heikikkers waargenomen, beide geschikte prooien voor de ringslang. Een volwassen dame werd aangetroffen in winterslaap in een van de omgezette hopen. Ook winterverblijfplaatsen zijn er genoeg in het gebied. De enige habitateis waaraan het dus blijkbaar ontbreekt in het Hol en de Suikerpot is een geschikt voortplantingsgebied.

Bekend is dat ringslangen grote afstanden afleggen om geschikte eiafzet-plaatsen te bereiken. Het is dan ook denkbaar dat de slangen uit de onderzoeksgebieden hun eieren afzetten in de broeihopen bij bijvoorbeeld Waternet.

Zonnige toekomst?!

Om te voldoen aan de drie habitateisen van de ringslang moet er iets worden gedaan aan de eiafzetplekken in de gebieden. De maaiselhopen zoals ze nu na het maaibeheer achterblijven zijn ongeschikt door een combinatie van beroerde timing en ongeschikt materiaal. De hopen worden te laat opgeworpen. Een geschikte hoop moet voor april aanwezig zijn zodat ze op temperatuur kunnen komen en de ringslangen ze tijdig kunnen vinden. Verder waren de maaiselhopen ontoegankelijk en uitgedroogd. Een deel van het rietland in de onderzoeksgebieden wordt in de winter gemaaid. Dit maaisel wordt op dit moment nog verbrand. Door het maaisel in december op hopen te werpen kunnen broeihopen worden gecreëerd die tijdig aanwezig zijn voor de eiafzet van ringslangen. Ook wordt aanbevolen om ruw takkenmateriaal te verwerken in de hopen om de toegankelijkheid voor de ringslang te vergroten. Dit zorgt tevens voor extra zuurstof waardoor de hoop beter en langer broeit. Met deze aanbevelingen, die simpel en praktisch zijn, kan ook de derde habitateis van de ringslang, de aanwezigheid van geschikte eiafzet plaatsen, in het Hol en de Suikerpot weer in ere worden hersteld.

Een gele ringslang.....zo zie je ze niet iedere dag!

Harm Hofman kwam deze bijzondere ringslang tegen op een van zijn trajecten op de Veluwe.

Enkele jaren geleden vonden Jan & Annie Rocks in Drenthe een identiek afwijkende ringslang. Bij beide dieren lijkt er sprake van flavisme.